

SZAKDOLGOZAT

NÉV: Riederné Szopori Anita

Ménészgazda Felsőoktatási szakképzés

Képzési hely: MATE Georgikon Campus

Készthely, 2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Georgikon Campus
Ménestudományi Szak

LOVAK KÉPZÉSE, IDOMÍTÁSA, SZABADIDOMÍTÁS

Belső konzulens: Dr. Bartos Ádám
egyetemi docens, szakfelelős

Külső konzulens: Tászlér Melinda
szabadidomító

Készítette: Riederné Szopori Anita
K0BVPF, levelező

MATE, Georgikon Campus
Készthely, 2023 év

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	3
I. Bevezetés	3. oldal
II. Irodalmi áttekintés.....	5. oldal
1. fejezet: Tapasztalatok	6. oldal
2. fejezet: Evolúciós fejlődés.....	7. oldal
3. fejezet: Híres szabadidomítók.....	8. oldal
4. fejezet: Gondolatok, módszerek, célok.....	23. oldal
III. Levonható következtetések.....	29. oldal
IV. Összefoglalás.....	30. oldal
V. Irodalmi jegyzék.....	33. oldal
- Ábrajegyzék.....	34. oldal
VI. Köszönetnyilvánítás.....	35. oldal
VII. Hallgatói és konzulensi nyilatkozatok.....	36. oldal

I. Bevezetés

A szakdolgozatom témaválasztásának okáról: nagyjából 17-18 éve foglalkozom lovakkal.

Az akkor 4 éves kislányommal együtt eltöltött kellemes időtöltésnek, hobbynak indult, de hamar felismertem, hogy ez egy olyan érdekes világ, hogy sokkal többet szeretnék kihozni belőle. Akkor, a témában való mélyebb elmerülés és tanulás céljából megvettük életünk első lovát, egy gyönyörű, porcelántarka pónilovat, Szikrát.

Vele tanultuk az első lótartás nehézségeit és szépségeit, majd az évek alatt, a tudásunk fejlődése és a határtalan érdeklődésünk miatt őt követte több nagy ló is: Tennesse Star (versenyzett telivér), Nice Guy (versenyzett telivér), Főnix (magyar sportló), jelenleg két sport kanca boldog tulajdonosai vagyunk: Étincelle (Belga melegvérű) és Csoki (magyar félvér).

Minden lótól mást és mást tanultam, mert természetesen a saját lovak mellett folyamatosan kísérték utam kedves iskolalovak, barátok-ismerősök-edzők lovai, és ezek mind meghatározó szerepet töltek be a történetemben.

Minden szeretett és kevésbé kedvelt lónak van szerethető és egyáltalán nem kellemes szokása, sajátos viselkedése, amit mindig próbáltam megérteni, megerősíteni vagy elfeledtetni vele: domináns viselkedés, ételféltés, agresszivitás, harapás vagy rúgás, túlzott lustaság vagy elrohanás, nagyon könnyű kezelhetőség vagy komoly tudás igénylő furcsaságok, ijedezés vagy flegmaság, de mindegyikben közös, hogy mindig kerestem valamilyen megoldást a felmerülő problémákra.

Sajnos a magyar lovas társadalomban elterjedt szokás az, hogy ha nem tudunk megoldást találni egy addig ismeretlen problémára, akkor jól elverik a lovat.

Szükség volna valami gyökeres szemléletváltásra véleményem szerint.

A bántalmazott lovak soha nem felejtik el, mi történt velük, és minden hasonló szituációban ugyanúgy fognak reagálni!

Miközben az ember "problémamegold", akaratlanul is lóként kezd gondolkodni, lóközpontúvá válik, hiszen meg kell tanulni előre látni, mire mit fog reagálni a ló, leginkább a saját testi egészségünk és a fejlődés érdekében így ezt a témát szeretném kicsit jobban körbejárni.

II. Irodalmi áttekintés:

„Idomításnak nevezzük az olyan fizikai és pszichikai hatásokon alapuló eljárások összességét, amik feltételes reflexek kiváltását idézik elő azzal a céllal, hogy egy állatot különböző feladatok teljesítésére alkalmazzanak.” (Karl, 2006.)

Tudatosan vagy tudattalanul mindenki, aki állatokkal foglalkozik az idomít, még akkor is ha ez elég messze áll a személyiségétől, mert a napi szokások, rutin kialakítása is egyfajta idomítás.

Az idomításról alkotott vélemények az évszázadokon át sokat változtak, a középkorban leginkább a tapasztaláson, megfigyeléseken alapult, gyakran kegyetlen módszereket alkalmaztak. Az olasz reneszánsz idején (XVI. szd. közepén) a lovasok a lovaglási alapelvek lefektetésére törekedtek, megalakult az első lovagló akadémia. A használati szokások sokat finomodtak, a szükségtelen kegyetlenkedést egyre többen elutasították, kezdték mellőzni. A XIX. szd-ban már inkább törekedtek a ló anatómiájának megismerésére, a XX. században pedig a lókiképzés lovas sportággá vált díjlovaglás néven.

A Német Lovas Szövetség egyik előírása:

„A mindennapi munkában készségesnek és elégedettnek mutató lovak a legjobb feltételét adják az ember és az állat közötti stabil és harmonikus társi viszony kialakításához. Türelemmel, a ló pszichéjének megértésével és gyakori dicsérettel ezen feltételek megmaradnak és megszilárdulnak.”

Charles-Hubert Raabe szerint:

„A ló szabad akaratából történő együttműködése több célt eredményez, mint a kényszerítő eszközök használata.” (Karl, 2006.)

Francois Baucher szerint:

„A ló képes észlelni, érezni, összehasonlítani és emlékezni, tehát ítélőképessége és emlékezete van, vagyis intelligenciája.” (Karl, 2006.)

Mások szerint nem létezik konfliktusmentes lókiképzés, hiszen az a tény, hogy a ló nem saját akaratából vesz részt a képzésen, már önmagában egy konfliktushelyzet, valamint egy lovak alkotta közösség sem konfliktusmentes, a ménés belső szabályok szerint működik, a tagok rendezik egymással a nézeteltéréseket ~ ez is elgondolkodtató álláspont.

Destruktív, romboló, erőszakos konfliktus esetén a felek között (ember-ló) tisztességtelen a

helyzet, és ez a jövőbeni kapcsolatra rányomja a bélyegét.

Konstruktív konfliktus esetén a végkifejlet nem előre meghatározott, tisztességes a helyzet a felek között, a kapcsolat erősödik.

Abban szabadidomító és az ezt elutasító ember is egyetért, hogy a kiképzés során asszertív viselkedésformát kell mutatni a ló felé, és a jó kapcsolat fenntartására törekedni.

II/1. fejezet, Tapasztalatok:

Tapasztalatom az, hogy a (majdnem teljes) erőszakmentesség és a jutalmazó hozzáállás a legtöbb helyzeten átsegít, mert az erőszakkal kezelt ló erőszakkal reagál, esetleg gorombává válik, szükségtelen közelharcba bocsátkozni 5-600 kg-os állattal, viszont figyelme fenntartásával, újabb és újabb feladatokkal “leterhelve” figyelmét, ezáltal motiválva sokkal könnyebb célt érni.

A szabadidomítás témaköre régóta foglalkoztat, mert sokkal könnyebb és élvezetesebb egy olyan lóval dolgozni akár a hátáról, akár a földről, amelyik a ménes vezetőjeként tekint rám, elfogad és megbízik bennem.

Persze nem minden ló egyforma, saját két lovam közül is az egyik jobban kötődik, készségesebb, mint a másik, de ettől még mindkettő maradéktalanul teljesíti a kért feladatokat.

Minden lovasnak fontos tudnia, hogy a nemkívánatos viselkedésforma mindig kiképzési hiba eredménye, félelemből ered, és nem gonoszsgból, ezért nem szabad bántani a lovat!

A bizalomépítés egy soha véget nem érő folyamat!

Mivel a ló zsákmányállat, kezdeményezés helyett reagál, így válaszol. A szabadidomítás során nemcsak a lovak szorulnak képzésre, hanem az emberek is, nekünk kell megtanulnunk “lónyelven” beszélni, nem nekik “embernyelven”. Ahogy a nyelvtanulásban, ebben sem vagyunk egyformán ügyesek, ezért mindenféleképpen kell egy tapasztalt szakember, aki elmagyarázza egy kezdő lovasnak és kezdő szabadidomítónak, mit miért csinál a ló.

A lovak kommunikációja nem más, mint egy nonverbális testbeszéd, olyasféle jelrendszer, mint amit a hallássérültek használnak. Az általuk használt jelzések nagyrésze tanult, nem ösztönös. Nem szabad elfelejtenünk, hogy a lovak kommunikációja az emberrel pusztán az életben maradáshoz szolgálja, és hogy ezt megértsük, ismernünk kell az anatómiájukat, és etológiai sajátosságait.

II/2. fejezet, Evolúciós fejlődés:

Természetes fejlődésük mintegy 70 millió éve tart. A kezdetben apró, macska nagyságú mocsárlakó, ötujjú állatból később sztyepei növényevő állat lett. Mindig is csoportos hierarchiában éltek, egy matriarcha (idősebb kanca) vezetése alatt, akinek feladata a ménes vezetése, őrzése. Az alfa mén (elsőrangú) feladata a ménes védelme, új területek, kancák szerzése, ez gyakori harcokkal jár. A fiatal mén ivarérett után elhagyják a ménest, és egyedül próbálnak szerencsét. Kiválóan alkalmazkodó, csendes állatok, hatalmas mozgásigénnyel. Táplálkozással a természetben napi 16-18 órát töltenek. Kiváló az utánzókéességük és a memóriájuk, kíváncsiak és bizalmatlanok is egyben. A logikai és az érzelmi gondolkodásuk független egymástól. Szoros szociális kötődésben élnek, erős a kapcsolatteremtő igényük akár más lovakkal, állatokkal, jobb híján az emberrel.

Látásuk nagyon fontos, de nem túl jó, szemük a ma élő szárazföldi állatok között az egyik legnagyobb méretű a testükhöz viszonyítva. 350°-os látószöggel rendelkeznek, érdekesség, hogy ebből kb 285°-on nem érzékeli a mélységet. Elsősorban a piros és a kék színeket tudják megkülönböztetni. Szemük 50%-os nagyításra képes, éjszakai látásuk sokkal jobb az emberénél. A fókuszuk nem olyan éles, mint az emberé, ezért emelik fel a fejüket, ha egy messzi tárgyat akarnak megfigyelni, viszont a legapróbb mozgást is érzékelik, szinte minden irányból (hátuk mögött van egy kis sávú holtter). A szemkontaktus nagyon fontos, mindig ügyelnünk kell arra, hogy a tekintetünk hova mutat. Ha a ló szemébe nézünk, azt mondjuk neki: "menj el!".

Szaglásuk sokkal jobb a látásuknál, agyuk úgy fejlődött ki, hogy a szaglóhám üzenetét közvetítő szagingereket az agy közvetlenül, átkapcsolás nélkül kapja meg, lehetővé téve az azonnali reakciót. Úgy vélik, évmilliók életben maradásuknak ez volt a záloga, hiszen a ragadozó erős szagára máris menekülhettek, anélkül, hogy látták volna a veszély forrását.

Hallásuk kifinomult, szoros kapcsolat van a hallásuk és látásuk között. A felülről jövő hangokat nehezen érzékeli, viszont a ritmusos hangok érzékelésére képesek (Pl. díjlovaglás, zenés kűr). A fülek állásából az érzéseire, várható viselkedésére lehet következtetni.

A szabadon élő lovak a háziasítottakkal ellentétben alig adnak hangot, mert nem akarják a ragadozók figyelmét felkelteni.

Kutatások alapján feltételezik, hogy a ló erősen érzelmi beállítottságú lény, élmények és képek raktározódnak az agyában, egykori szagok, hangok, érzékelt emlékek tűnnek fel. (Internet 1)

Monty Roberts szabadidomító megfigyelése szerint sok hasonlóság van a lovak és az autista emberek között, mindketten képekben gondolkodnak, félnek a bezártságtól és gesztusokkal könnyen kommunikálnak. Felismerik az emberi arcon a jókedvet, kedvességet, mosolygást,

valamint a szomorúságot is, a dühös arckifejezésre félelemmel, bizonytalansággal reagálnak.

(Roberts, 2002)

Az agyuk egyik féltekéjén rögzült információ nem érhető el automatikusan a másik agyféltekéről is, ezért lehetséges az, hogy az egyik oldalon látott tárgytól a másik kézen való lovaglaskor képes megijedni a ló.

A ménesben minden egyednek saját helye és célja van. A lovak társadalma a vezérkancára bízta magát, őt tisztelni kell, és ha egy fiatal tiszteletlenül viselkedik – a matriarcha elkergeti a ménestől = az elszigetelt ló veszélyben van egyedül, a ménes védelme nélkül!

Ezt az ösztönös viselkedésformát ismerve tudjuk elérni, hogy a ló vezetőként tekintsen ránk.

Akár érdekel valakit a szabadidomítás, akár nem, lovasként mindannyian ezt csináljuk valamilyen szinten, mert a lovakkal való napi munka során kialakult rutin is szükséges az együttműködő kapcsolat kialakításához velük.

A lovak egyéniségek, eltérő képességekkel és érzékenységi szinttel élnek, éppen úgy, mint mi emberek. Ezt figyelembe kell vennünk a képzésük során!

Sok nagy nevű szabadidomító leírta már saját, bevált módszereit a lovak kiképzéséhez, ezekből szemezgetnék a teljesség igénye nélkül:

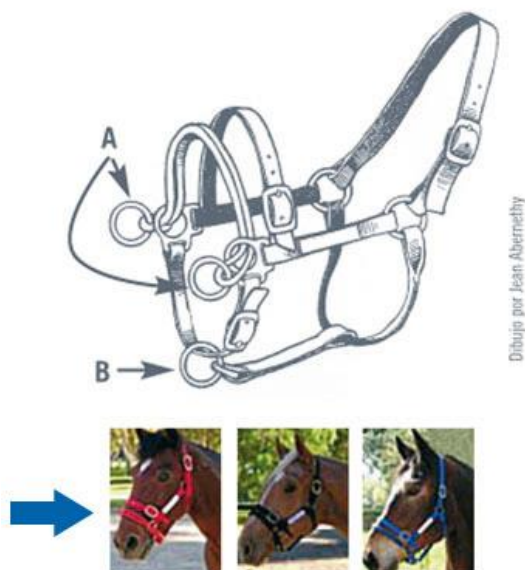
II/3. fejezet, Híres szabadidomítók:

/a teljesség igénye nélkül!/

Pat Parelli:

1954-ben született Kaliforniában. Jelenleg őt tekintik a leghíresebb erőszakmentes lóképzőnek, az igazi “suttogónak”. Az általa kialakított kiképzési módszer a Natural Horsemanship, amely a ló és az ember kölcsönös tiszteletére épül, a bizalom kiépítése az úgynevezett 7 játékon keresztül történik, földi képzés során, pontosan megtervezett gyakorlatok révén (Internet 2).

Eszközei, amiket használ a képzés során: Parelli-kötőfék, amelynek őseit már az indiánok is használták a régi időkben (1. ábra, Pat Parelli spec. kötőféke). Ez lehetővé teszi az erősebb nyomást az érzékeny orrháton, anélkül hogy fájdalmat okozna. Ezt gyakran egy egyszerű zsinór-kötőfékkel helyettesítik, ez azért fontos, mert nem szakad el, viszont kis felületen fejt ki nyomást, nagy erőfeszítés nélkül. A ló önjutalmazó módon tanulja meg, hogy ha együttműködik és nem húzza a kötőféket, jutalmat kap azáltal, hogy a kötőfék kényelmessé válik.

1. ábra, Pat Parelli speciális kötőféke

Extra hosszú, kb 7 méteres vezetősár szükséges a zsinórkötőfékkel való képzéshez. (2. ábra, Zsinórkötőfék és répabot). és egy úgynevezett “sárgarépa-bot”, ami lehetővé teszi a lóval való kommunikációt emberi karnyújtásnyira (2. ábra, Zsinórkötőfék és répabot).

A répabot nem fenytőeszköz, hanem egy csatorna a ló és lovasa között. A ló nem félhet tőle, de tisztelnie kell. A lovak tudnak egymással durvák is lenni, így a tisztelet és a rangsor felállítása a lovas javára alapvető fontosságú. A felszerelések magukban hordozzák a lehetőséget, hogy durvább jelzést alkalmazzon a lovas, ha a helyzet úgy kívánja, pl a Parelli-pálca végén lévő bőrcsapó szükség esetén erősen csíphet, vagy csak figyelmeztetve legyinthet.

2. ábra, Zsinórkötőfék és répabot

Pat Parelli 7 játékának rövid bemutatása:

1. Barátkozós játék: Ez a játék azt bizonyítja be a lónak, hogy az ember nem fog úgy viselkedni vele, mint egy ragadozó - mivel ő annak tart minket. A játék során képesnek kell lenni megérinteni a ló testét bárhol, ha van, ahol nem engedi- az mutatja a fenntartását az emberrel szemben.

Lényege: érzéketlenítés, növelve a bizalmát. Fontos kiképzési lépcső, ha állatorvosi kezelés válna szükségessé. (3.ábra, Csoki lovammal)

3.ábra, Csoki nevű lovammal vagyok látható, aki bárhol érinthető

2. Sündisznós játék: a lovak természetes, veleszületett tulajdonsága, hogy a nyomás irányába dőlnek. Ennek megfejtésére sok elmélet született, ami talán legjobban megállja a helyét az az, hogy valószínűleg az ősidőkben, mikor a ragadozó farkasfélék kergették a lovat, ha elkapták a horpaszánál és a ló az ellenkező irányba mozdult volna, az egyenlő lett volna a biztos pusztulással. Viszont ha a nyomás (harapás) irányába mozdult, esélye lett a szabadulásra egy nagyobb kiharapott rész vesztese nélkül. Ez a játék ezt a természetes ösztönt igyekszik tanulva az ellenkezőjére fordítani, hiszen a lovaglás során a csizmától, annak nyomásától a lónak el kell lépnie. A nyomást 4 fázisban alkalmazzuk: szőr, bőr, csont, hús. Minden egyes fázis egyre jobban erősödik egészen addig, míg a ló nem enged. Az engedés pillanatában azonnal megszüntetjük a nyomást. A ló nem a nyomásból, hanem annak megszüntetéséből tanul!

3. Hajtós játék: Ez a játék megtanítja lovunkat közvetett nyomásra való engedésre, anélkül hogy hozzáérnénk. Előrehaladottabb szinten úgy tűnik, mintha a ló és az ember láthatatlan jelekkel kommunikálna. Dicséret: simogatás, nem paskolás! Ennek oka, hogy a csikót az első kellemes inger ami éri születése után, az az anyja nyalogatása, ehhez az emlékhöz a simogatás áll a legközelebb.

4. Yo-yo játék: Feladat a ló hátraküldése majd egyenes vonalon visszavezetése hozzánk, cél az, hogy előre és hátrafelé egyformán könnyen mozogjon. Ez a játék nagyszerűen előkészíti a lovas alatti munka során a hátraléptetést, illetve a lószállítóból való egyenes vonalon való hátrafelé lépdelést pánik nélkül.

5. Kör játék: Ez nem egyenlő a futószárazással, arra tanítja a lovat, hogy a futószár feszsége nélkül maradjon körön és kapcsolatban az emberre, a jármódot és az iramot a lovas szabályozza. Előkészíti a megfelelő futószáras munkát rehabilitáció, vagy egyéb célból. Részei: körre kiküldés, engedés, visszahívás.

6. Oldalazós játék: Azt taníthatjuk meg vele a lovunknak, hogy egyformán könnyedén képes legyen jobbra és balra lépni. Először a hajtós játékot alkalmazzuk a ló fejénél, majd a faránál felváltva egészen addig, míg el nem kezd oldalra lépni. Nagyszerűen előkészíti az ugrásváltást lovaglás során, illetve segít egyensúlyba hozni a túl sok előremenő kedvvel rendelkező lovat.

7. Rés játék: A lovat bátorságra, bizalomra, nyugalomra taníthatjuk vele. A feladat szűk helyen való áthaladás, ahogy a ló bizalma nő, egyre szűkebb helyeken megpróbálhatjuk átküldeni. A lovak születésüktől fogva klausztrofóbiásak, nem érzik magukat biztonságban szűk helyeken, ennek a legyőzésében segít a játék. Előkészíthető vele például az angol telivérek startgépbe való egyszerűbb beállítása, vagy a lószállítóba való felszállás. /Internet 3/

Monty Roberts:

1935-ben született Salinasban, Kaliforniában. Sikerének alapja, hogy a nevadai sivatagban vad musztángoktól ellesett módszereket alkalmaz a lovak kiképzése során.

A lovak közötti néma kommunikációt elnevezte "Equus"-nak, a lovak nyelvének, a lovaktól eltanult viselkedés alapja lett a "Join-up" = kapcsolódás, csatlakozás. Az általa képzett lovakkal az Equus nyelven tart kapcsolatot, ez a nyelv néma, kiszámítható, megfigyelhető és hatékony, alkotóelemei egyszerűek.

Érdekesség, hogy az árva, cumisüvegen nevelt csikók nem tanulják meg az Equus nyelvét.

Monty Roberts módszere nem alkalmaz sem fájdalmat, sem kényszerítést, mert hite szerint a ló, amelyik élhet a választás szabadságával, optimális tanulási folyamaton megy keresztül.

"A jó tréner csak rávezeti a lovat arra, hogy megtegye amit kér, a kiváló tréner ezt is eléri, hogy a ló meg akarja tenni azt, amit kérnek tőle." (Roberts, 2002)

A ló és az ember közti kommunikáció több mint 170 gesztusát azonosította, amelyben a hangok nagyon kis jelentőséggel bírnak. Számukra a nyelv használata egymás között két célt szolgál: életben maradni és szaporodni. Egyszerűen reagáló állatok: nincs éntudatuk és nem akarnak

birtokolni, viszont tudatos gondolataik vannak. Ha sok adrenalin termelődik a nem megfelelő kiképzés miatt = a tanulási folyamat kevés lesz, csak az izgatottságot jegyzi meg, ezért a kiképzés során, ha célt akarunk elérni, helyesen lélegezzünk, rekeszizmunk mozduljon lefelé belégzéskor, felfelé kilégzéskor, maradjuk nyugodtak, pulzusszámunk maradjon alacsony, mosolyogjunk. Figyeljünk a lóra, nézzük őt, fülei mindig az érdeklődés irányába mutatnak.

Figyelme könnyen elterelhető, ezt használjuk ki! Ha farkát csavargatja: nem örül a lovas kérdésének. Ha nyalogat, lerág, ásítózik: elengedett, ellazult, jól érzi magát.

Join-up (csatlakozás): annak a pillanatnak az elnevezése, amikor a ló úgy dönt: inkább a közelemben marad, mint elmegy tőlem.

Kivitelezése: a csatlakozás eléréséhez hasznos egy körkarám, az optimális méret 2.5 méteres magasság (a ló nem lát át fölötte, a környezet nem befolyásolja) és 16 méteres körátmérő. A ló folyamatosan haladjon a köríven, a menekülés nem lehetséges, hiszen nincs hova, így kommunikálni kezd az “üldözővel”. Ez egy közös folyamat, amelyben erőszaknak nincs helye! Elküldés: a zárt körkarámban a lovat fordítsuk a négy égtáj felé, hogy tudjon tájékozódni. A váll mellől lépünk a horpaszához, majd a szemébe nézve “küldjük el” a zsinórt a fara felé dobva, a vezérkanca így fegyelmezi a nevetlen csikót. Magunkat kihúзва, vállunkat a ló tengelyével párhuzamosan tartva elküldve hagyjuk őt, míg pár kört vágtazik mindkét kézen. Kihúzott vállakkal, szemkontaktus tartva dolgozunk. Visszafordítjuk az első irányba a lovat, szabad karunk a testünk előtt keresztben, ujjaink zártak (ez a tartás a pihenő, nem támadó ragadozó macskára emlékezteti – 4/1. ábra) - a ló lassulni kezd, és gesztusokat mutat felém: - hozzám közelebb eső füle felém fordul, látszik a fülnyílása, - eltávolodik a karám falától, szűkíti a kört, a nyaka befelé hajlik, - nyalogat vagy lerág: a csikókorai tátogás változata, behódol, - fejét leengedi, úgy lépdél, hogy orra pár centiméterre van a talajtól, már keresi az együttműködést. Ekkor forduljunk úgy, hogy a ló irányával megegyező irányba álljunk, egyik vállunk enyhén mutasson felé. Lépünk el az egyensúlypontja elé, tekintetünket vigyük lefelé és a lótól el, 45°-os szöget zárjunk be a ló tengelyével. Maradjunk mozdulatlanok, passzívak, arccal elfele a lótól. Ilyenkor a ló magától közeledni kezd, orrával gyakran megérinti a vállunkat, vagy csak a közvetlen közelünkben megáll. Ez a csatlakozás pillanata, a vezérkanca visszaengedi a nevetlen, de elnézést kérő csikót a ménesbe, a saját vezetése alá. (4/2. ábra)

Simogassuk meg a szemei között, tekintetünk a ló lábát nézze (5. ábra, A csatlakozás pillanata).

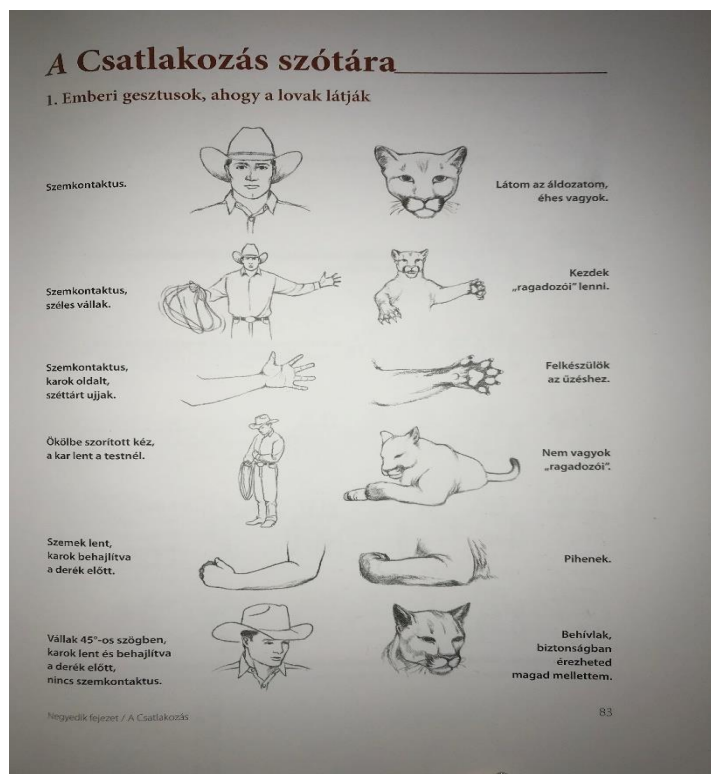
A ló számára jutalom, ha rá tudja venni a ragadozót arra, hogy ne bántsa őt, és a bántalmazás vélt hiánya számára már pozitív.

Követés (follow up): a ragadozó soha nem sétál el az áldozatától, így ha elsétálunk a csatlakozott lótól, azt barátságos gesztusként értelmezi, körön sétáljunk néhány métert, majd mosolyogva simogassuk meg a homokát, aztán sorban az összes érzékeny területét, amit a ragadozó elsőnek támadna: hátát, marját (rúgási zónán kívül persze).

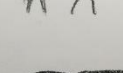
Monty Roberts fontosnak tartja az étellel való jutalmazás kerülését, az étel emberi testtel való összekapcsolása nem megengedett. Jutalom a simogatás, jó hanglejtésű dicséret lehet.

5.ábra, A csatlakozás pillanata

4/1.ábra,

REAKCIÓ		TETT
Menj el messzire (menekülj).		Közeledés, szemkontaktus, széles vállak, nyitott tenyér, karok oldalra.
Befelé figyelő fül: „Figyelek rád és tisztellek.”		Párbeszéd kezdeményezése: karok kint, szemkontaktus, nyitott tenyér; tartom a nyomást?
Kisebb kör: „Biztonságban érzem Magam, közel hozzád.”		Karok kint, szemkontaktus, szár dobása, tartom a nyomást, hogy befejezzük a beszélgetést.
Nyalogatás és rágcsálás.		Karok kint, szemkontaktus, közeledés, szár eldobása. „Még több párbeszédet kérek.”
Fej leengedése: „Beleegyezem, hogy te vezessed a tárgyalást.”		Kart lehozom a test elé keresztbe; szemkontaktus marad. Lelassítok.
A ló megfontolja lehetőségeit: „Csatlakozzam menéséhez? Jó vezető lenne?”		Passzívva válok, tekintet lent, váll 45° szögben: „Szeretnél bejönni és csatlakozni hozzám?”
„Jólesik közel lenni hozzád, biztonságosnak tűnsz.”		„Gyere, csatlakozz.”
„Nem látom, hol érsz hozzá; azt hiszem, bízom benned.”		„Köszönöm.” (jutalom).

4/2.ábra, A csatlakozás lépései

Jean-François Pignon:

J. F. Pignon, a Loire menti Chalones szülötte, harmadik fiúként, öt testvér között nőtt fel, anyagiakban nem dűskáló, de érzelmekben és élményekben gazdag családban. Kamasz korában inkább csak gondolatban foglalkozott a sportokkal, a foci és a futás érdekelte, egészen addig, míg egy új jövevény fenekestül fel nem forgatta az életét. André, Jean-Francois apja vett egy kancacsikót fiának, melyet Gazelle-nek neveztek el.

Szinte azonnal kivételes kapcsolat alakult ki a fiú és az egyéves csikó között. Órákat játszottak, még iskolába is együtt mentek. Jean-Francois ezzel a lóképzés természetes útjára lépett. Évekkel később létrehozott testvéreivel egy vállalkozást, mellyel lovas akrobata szerepet vállaltak különféle lovas-bemutatókban. A Tell Vilmos című film több epizódjában is szerepeltek lovasként. 1991-ben Jean-Francois első alkalommal mutatott be nagyon nagy sikerrel Avignonban egy olyan programot, Cheval Passion címmel, ahol a lovain semmilyen szerszám nem volt. Ezután sorra érkeztek felkérések a világ leghíresebb lovas fesztiváljairól, Veronából, Párizsból, és még sok-sok lovas versenyről, találkozóról. Ebben az időben a testvérek útja különvált, J. F. Pignon egyszemélyes, de sok lovas bemutatói egyre népszerűbbé váltak Európa-szerte. 1993 óta

főképp külföldön bemutatózik, legtöbbször Németországban, ahol a közönség lelkesen fogadja szabadon idomított lovait. A legnagyobb lovas eseményekre kap meghívást, Essenben az Equitana-n, a világ egyik legnagyobb nemzetközi lovas vásárán ötször szerepelt. Pályafutása során 15 országban lépett fel, olyan nagyvárosokban, mint Berlin, Bécs, Zürich, Barcelona, Sevilla, Oslo, London. 2003-ban már nyolc lóval lépett színpadra. Előadásait mindenekelőtt lovaira szabja, közben szinte elképzelhetetlen szintű bizalom épül fel ló és ember között. Az utóbbi években arra is vállalkozik, hogy tudását megossza másokkal, bemutassa képzési módszerét a világ minden tájáról érkező lelkes tanítványoknak. (Internet 4)

Hívhatjuk őt bárkinek: „trénernek”, „idomárnak” vagy „suttogónak”. Mivel ő egy kicsit mindegyik. Aki találkozik vele, nem tud észrevétlenül elmenni mellette. Kisugárzása és lovakkal való bánása magával ragad mindenkit. Akár a porondon van, akár a legelőn, Jean-Francois Pignon mindig lovai mellett található, mivel ő már egyike lovainak. Amikor, pedig lovai társaságában láthatjuk irigylésre méltóan elveszni, már-már úgy érezzük, hogy csodát látunk.

(6.ábra, Jean-Fransois Pignon)

6.ábra, Jean-Francois Pignon a lovaival

Hamza Viktória:

A fiatal, komárom-szőnyi lány a lovak szabadon idomítására adta a fejét, melynek a lényege, hogy a lovak minden felszerelés és kényszerítő eszköz nélkül látványos és egyben különleges feladatokat hajtanak végre. Hat évvel ezelőtt kezdődött kapcsolata a szabad idomítással, amikor az interneten látott egy bemutatót, melyen Jean Francois Pignon szerepelt a lovaival. Nagyon elbűvölte a látvány, eldöntötte, hogy ezzel szeretne foglalkozni, és eszerint a módszer szerint a lovait képezni. A kezdetek nagyon nehezek voltak, segítséget nem kapott, Magyarországon akkoriban nem volt annyira elterjedt ez a módszer, és anyagilag sem teheték meg, hogy megtanulja ezt bárkitől is, így saját magától kezdte el tanulni ezt a módszert, az interneten fellelhető videók alapján. /7.ábra, Hamza Viktória/ (Internet 5)

A vele készült interjúból: „A legnagyobb kihívás a saját temperamentumom, ugyanis én elég hirtelen ember voltam ezelőtt, hirtelen haragú és türelmetlen, mint manapság az emberek. A lovak képesek nevelni az embert, megtanítottak rá, hogy hirtelen, gyorsan nem lehet eredményre törni, különösen érvényes ez azokra az eredményekre, melyek tartósak. Talán ez volt a legnehezebb. Ma már egyre kevesebbszer, de előfordul, hogy türelmetlenül viszonyulok helyzetekhez, hiszen az embereknek is lehet rossz napjuk, akárcsak a lovaknak. De ez egyre kevesebb, sokkal jobban tudom saját magam kontrollálni. A lovak megérzik, hogy az ember éppen milyen hangulatban van. Ezért először is saját magunkban kell rendet tenni, fejben mindennek rendben kell lenni és azután oda állni a lovak elé. A lovak teljesen tiszta lények, gátlásoktól mentesek, nincs bennük rosszindulat, nincsenek olyan emberi érzések, mint amelyek az emberekben eredendően vannak, minden, ami rossz dolgot tapasztalunk, azt mind mi raktuk rájuk. Nem kell arra törekednünk, hogy tovább lépjünk, ilyenkor én arra törekszem, hogy az élmény kellemes legyen a lónak. Amikor érzem, hogy nem megy, nem erőltetem, de ez nem azt jelenti, hogy ráhagyom. Kitűzők magamnak egy sokkal kisebb célt és azt megpróbáljuk elérni. Ha a cél nagyon magasan van kitűzve és nagyon el akarjuk érni, nincs esélyünk rá. Nem szabad azt tennünk, hogy a terveinket mindenképpen végig visszük, hiszen ez nem tesz jót a lónak. Ha sikerül is elérni, a ló azt a háta közepére sem fogja kívánni és ez sokkal rosszabb, mint ha megelégednénk egy kisebb céllal. Fontos, hogy mindig jó élménnyel, jó érzéssel fejezzék be a munkát. A lovak milyenek találják az embereket ragadozó lényeket látnak bennünk, ez teljesen biztos. Minden emberben megérzik, hogy milyen, hogy jó vagy rossz a kisugárzása. A jó embereknek szívesen elviselik a közelségét. Be kell bizonyítanom a lónak már az elején, hogy őt nem akarom bántani. A képzések során ezt folyamatosan megerősítjük, de már az első alkalommal be kell neki bizonyítanom, hogy biztonságban van mellettem, nem azért vagyok vele,

hogy jól érezzem magam és csak kérni és követelni akarok tőle, hanem azért, hogy együttműködjünk, egy csapat lehessünk és tényleg teljes harmóniában és összhangban tudunk dolgozni, úgy, hogy mindkettőnk élvezzi ezt, a ló is és én is. Voltak korábban problémáim a lovakkal, nem volt teljes az összhang, éreztem, hogy valami hiányzik, de nem tudtam pontosan, hogy mi. Aztán erre a módszerre rátaláltam és derült égből villámcsapás volt, teljesen megváltoztatta az életemet és a lovakkal való együttműködésemet is. Nagyon nagy hatással volt rám. Vannak még lovaim az itt látott három lovon kívül, létszámban tudjuk növelni ezt a műsort. Otthon már voltak bemutatóim, öt lóval is, de a lovak szállítása körülményes. De van mit csiszolni, lehet még finomítani a jeleken. Ez a módszer tényleg a beszélgetésnek egy formája. Természetesen az, csak nem úgy kell érteni, ahogyan mi most ketten beszélgetünk. A lovak is használnak hangjeleket, de 99 százalék a testbeszéd és egyetlen egy százalék a hangjelzés. Én beszélek a lovakhoz, a nevükön szólítom, illetve nyugtatás céljával használom a hangomat, de a mutatványokhoz nincs hang kapcsolva, csak és kizárólag a testbeszéd van jelen, illetve a pálca, ami úgy van jelen, mint a kezem meghosszabbítása.” /Internet 5/

Véleménye a szabadidomításról: „a lovak nagyon őszinte, tiszta jellemek, igazságosak, szeretetteljesek A szabadidomítás az erőszakmentes lókiképzésen alapszik, a megfelelő szintű bizalom és tisztelet kölcsönös kialakulását feltételezi, ám a különböző nehézségű látványos elemek (pl.: spanyollépés, ágaskodás, fekvés, ülés) tanulása és végrehajtása is a foglalkozások részévé válnak. A ló teljes bizalmat és döntési lehetőséget kap, hogy az emberrel marad, végrehajtja a feladatot vagy sem. Ennek megfelelően a bemutatón a lovakon nincsen semmilyen felszerelés, sem kényszerítő eszköz. Az ember kezében az egyetlen eszköz a kontaktpálca, mely nem fenyegetésként szolgál, hanem a kommunikációban és a jelek megerősítésében segít.”

7.ábra, Hamza Viktória

Török György:

"Úgy képezzük, hogy vágyjon rá, hogy foglalkozzunk vele!" /Internet 6/

A Freehorsestyle módszeréről saját szavaival: „Évek óta tanulmányozom a lovak elméjének működését. Próbáltam megfigyelni, milyen problémákkal küzdenek lovak és lovasok, versenyzők és hobbilovasok. Idővel észrevettem, hogy a lovak tele vannak mentális problémákkal. Ez nem meglepő, hisz a meglévő képzési módszerek jellemzően a mechanikus dolgokra fókuszálnak. Így a mentális problémákat nem állítják helyre, sőt, újakat idézhetnek elő. Ezeket a viselkedésbeli zavarokat sokan nem tudják megfelelően kezelni, és egyre durvább eszközöket alkalmaznak a lovak kiképzésekor. Ettől egy olyan frusztrált állapot alakul ki, ahol sem a lovas, sem a ló nem boldog, hisz egyikőjük sem érti a másik reakcióját. Az elképzelt barátságból küzdelem lesz, ahol vagy az egyik, vagy a másik fél győz – illetve veszít. Harmonikus kapcsolat csak úgy alakulhat ki, ha mindketten profitálnak a közös munkából és kölcsönösen megbíznak egymásban.

A Free Horse Style szemlélet és módszer erre az igényre igyekszik megadni a választ. Rájöttem, hogy a lovak legnagyobb problémája hasonló a miénkhöz: olykor az analitikus elméjük helyett (amely elemez, mérlegel és döntést hoz) a reaktív dolgozik (ami öntudatlan, ingerreakció elven alapuló). Sok múlt- és jelenbéli fájdalom, szorongás és meg nem értés befolyásolja cselekedeteiket, reakcióikat. A lovak munka közben sokszor nincsenek a jelenben, hanem valamelyik múltbéli, fájdalmas eseménynél vannak leragadva. Csak akkor tudnak tökéletesen dolgozni, ha az elméjüket a jelenben tartjuk.

Az a lovas azonban, aki ismeri a lóelme anatómiáját, mindent tud. Bármit meg tud tanítani könnyedén, barátságból, szeretetből. És ha ez sikerül, az maga a varázslat! Könnyebb elérni, mint gondolnánk, csak a megfelelő tudásra és helyes hozzáállásra van szükség. Nem szeretnék minden lovasból felszerelés nélküli lovast csinálni. Én ezt csak azért csinálom így, hogy a lovasoknak megmutassam, mennyire le lehet finomítani egy lovat és milyen magas szintű partnerséget lehet elérni a közös munka során.

Céлом az, hogy segítsék azoknak, akik vágnak egy ilyen kapcsolatra. /Internet 6/

Minden lovasnak, a saját álma függvényében.” (8.ábra és 13.ábra, Török György)

8.ábra, Török György

Kappel Edit:

Kappel Edit lóképző és lovaglótanár, a lovaglást 7 éves korában kezdte Nagykanizsán. A klasszikus alapokat Skublics Imrétől tanulta, majd Kaposvárra került, ahol Monspart Gábor utolsó tanítványainak egyike volt. Kaposvár után Olaszországban majd Írországban lovagolt, ugró és military versenyeken vett részt. Hazatérése után az informatika területén dolgozott 4 évet, közben a lovaglást és a versenyzést saját lovával (Glóriával) kezdte el újra, díjlovaglásban és díjugratásban. Az informatika után ismét kicsit közelebb kerülve a lovakhoz, a takarmányiparban dolgozott (Cargill). Együttműködésük az Állami Ménesgazdaság Szilvásvárad lipicai ménesével (2003-óta) egy csikótakarmányozási program keretében indult, majd a kapcsolat a lovak kiképzése felé irányult. Először a fogatlovak díjlovas előképzése volt a cél, majd fiatal fedezőmén jelöltek díjlovaglásban való kipróbálása és bemutatása, versenyeztetése. Miután egyre többen keresték meg lovak kiképzésével kapcsolatban, a takarmányipar helyett újra teljes erejével a lóképzést, lovasok oktatását választotta.

A természetes lóképzés módszereivel komolyabban 2003-ban kezdettel ismerkedni, és kezdte el szisztematikusan alkalmazni minden nála képzésben lévő lovon. A saját maga által nyert tapasztalatok alapján, amiket a jelenlegi etológiai kutatások is visszaigazolnak, igyekezett egy olyan módszert kidolgozni, ami jól kiegészíti a klasszikus lovaglást, és mintegy előképzettséget ad ló és lovas számára, legyen akár a lovas lelkes, tanulni vágyó amatőr, vagy éppen a versenysportok aktív résztvevője, aki a lovára partnerként tekint, és hosszú távon szeretne neki egészséges életet biztosítani. (9.ábra, Kappel Edit- Mráz Edina képe)

A szilvásváradai ménest képviselve mind itthon, mind külföldön, számos szabadidomítás és díjlovas bemutatón vett részt, pl. Budapest OTP Világkupa, Nemzeti Vágta, OMÉK, Bécsi Spanyoliskola AUT), Národný žrebčín Topoľčianky, š.p. (SK), Kobilarna Lipica (SLO), Državna ergela Lipik, Džakovo (CRO) Lipizzanergestüt Piber (AUT), ... stb.

2013-ban a magyar köztársaság elnöke a Magyar Ezüst Érdemkereszt kitüntetésében részesítette. 2011 óta tagja Philippe Karl edzőképző iskolájának (School of Légčreté), 2017-től az iskola hivatalos oktatójaként tevékenykedik. A képzés során alkalma volt tanulni az iskola egyik Mester edzőjétől Sabine Mosen-től, valamint magától Philippe Karl-tól is, akitől az oktatói továbbképzések keretében mind a mai napig rendszeresen vesz edzéseket. Az iskolának több, nagy sikert aratott bemutatóján is részt vett különböző nemzetközi kiállításokon (Essen- Equitana, Hamburg- Hanseperferd, Nürnberg).

2017-ben kezdett el versenyezni a Working Equitation szakágban Németországban és Ausztriában, majd elkezdte a szakág itthoni ismertetését, népszerűsítését. Jelenleg a Working Equitation Magyarország SE elnökeként dolgozik a szakág itthoni meghonosításán. /Internet 7/

9.ábra, Kappel Edit /Mráz Edina képe/

Tászler Melinda (külső konzulensem):

Az 1990-es születésű halásztelki lány, pár gondolata a szabadidomításról és az útról, amin haladnia kell azoknak, akik hasonló kapcsolatot szeretnének elérni lovaikkal:

„Eleinte bohóckodásnak indult, munka előtti és utáni lemozgatásnak.

A célom akkor még nem volt kiforrott, inkább a látványosabb elemek kivitelezése kapott szerepet, sokkal kevesebb szaktudással. Az évek múltával autodidakta módon körvonalazódott egy konkrétabb rendszer és egy cél, mely a lovak lószerűbb képzését tartja szem előtt.”

„Le kell szögezni, hogy az elnevezés félrevezető. Nem azért természetes, mert természetes a lónak, hanem mert azt a nyelvet használjuk, amit Ők. Ez pedig a testbeszéd. Ma már tágabb értelemben azonosíthatjuk (magát a natural horsemanshipet) egy olyan szemléletmóddal is, ahol figyelembe vesszük a lovunkat, mint TÁRSUNKAT, NEM PEDIG ESZKÖZÜNKET. Figyelünk jelzéseire, érzéseire, rávezetjük a megoldásokra, és nem elvárunk, hanem kérünk. Hatalmas különbség van az elvárás és a kérés közt! A ló nem gép, így nem várhatjuk el, hogy mindig a maximumot hozza. Ahogy az embereknél is, náluk is vannak jobb-rosszabb napok. A másik lényeges pont, hogy hagyunk időt a lovunknak arra, hogy rájöjjön a feladat lényegére.”

„Nem siettetünk, mert nem vagyunk időhöz kötve. Annyi időt adunk egy feladat megértéséhez, véghezviteléhez, amennyi szükséges, és nem annyit, amennyit önkényesen rászánunk. Türelem, nyugalom a két kulcsfogalom. A szabadidomítás pedig ezeken alapul, ám talán kicsit túlmutat ezen.”

„Ez persze nem a „trükkök” mechanizált betanítását jelenti, sokan elfelejtik, hogy egy-egy elem nagyon sokat fejleszt magán a ló-emberkapcsolaton, az egyensúlyon, izomzaton, de akár az ugrótechnikán is. De hangsúlyozni kell, hogy a bizalom nem zablán támaszkodik, azaz ilyen elemek korrekt bemutatása, tanítása nem eszközökön és durvaságon alapul, hanem partneri kapcsolaton.

(10.ábra,és 14.ábra Tászler Melinda Patással) /Internet 8/

Jónéhány lovasnapra is kaptunk meghívást, ami nagy előny, hisz talán itt érjük el a legnagyobb sikert abból a szempontból, hogy megmutatunk egy „másfajta” lóhoz állást.

Leginkább egy másik lóképzési módot szeretnék bemutatni, ahol ugyanaz a cél van kitűzve, mint hagyományos képzés esetén, csak ezt épp lóközpontúbban érjük el.

A szakmaiság és az információ- átadás a másik fő célom, és elérhető közelségbe hoztam a

módszert mindenki számára.” A megfelelő etológiai háttér mindig hangsúlyozva van.

„Ha a cselekedeteket, eseményeket nézzük, akkor mindenképp a megnyert díjurató verseny volt az, ami eddig a legnagyobb volumenű sikerünk, mert remekül példázza a szabadidomítás sikerességét. És nagy jelzésértékkel is bír, hiszen az eredmény azonos a hagyományos képzések céljával.”

Tanácsai:

- „mindenki a saját eredményeire, és lehetőségeire koncentráljon. Mert minden ló, ember, lehetőség, helyzet más, így minden eredmény relatív. Így nincs értelme a hasonlítógatásnak.

A másik pedig, hogy mindenki nézzen, lásson és tanuljon. Ha nincs SAJÁT tapasztalat akkor csak mások szemzós gondolatait ismerik, így beszűkül a világ. És hangsúlyozni kell, hogy nincs olyan nagy különbség a természetes lókiképzés/szabadidomítás és az eredeti, régi lókiképzés közt. Csak mára vált kifordítottá a világ, de szerencsére kialakulóban van egy fiatal réteg, akik máshogy szemlélik a lókiképzést, és elhivatottan képviselik a lovakat. És talán a legfontosabb: senki sem szabadidomító attól, hogy kötőfékben lovagol, vagy ágaskodtat, de attól sem lesz senki lókinzó, hogy zablával lovagol.” /Internet 8/

10.ábra, Tászler Melinda Patással

Alois Podhajsky (1883-1973) a Bécsi Spanyol Lovasiskola egykori vezetőjének egyik gondolatát tudnám itt említeni:

“A siettetett és durva ló kiképzés csak felszínes, látszateredményekhez, a mozgás természetestől eltérő módosulásához, mindezekon keresztül, pedig a lovak idő előtti egészségkárosodásaihoz, sérüléseihez vezet. A természet nem megerőszakolható!” /Internet 9/

II/4. fejezet, Gondolatok, módszerek, célok:

A természetes lókiképzés során minden a testbeszéden múlik, és a kisugárzáson. Ha mindenféle lekötő, segédszár, több zabla, szíjjak nélkül is működik amit a lónak tanítottunk, kapcsolatunkra építve visszaellenőrizhető a tudás, akkor már öröm a közös munka, nem küzdelem.

A 3 fő földi feladatcsoport: követés, kiterelés, küldés, ezekből áll össze a földi feladatsor. A klasszikus iskola elvei szerint tanulók a hosszahajlításokat, fordulatokat, oldallépéseket így tanítják meg a lónak, míg kialakul az átengedőség. (11. ábra, A kiképzési skála)

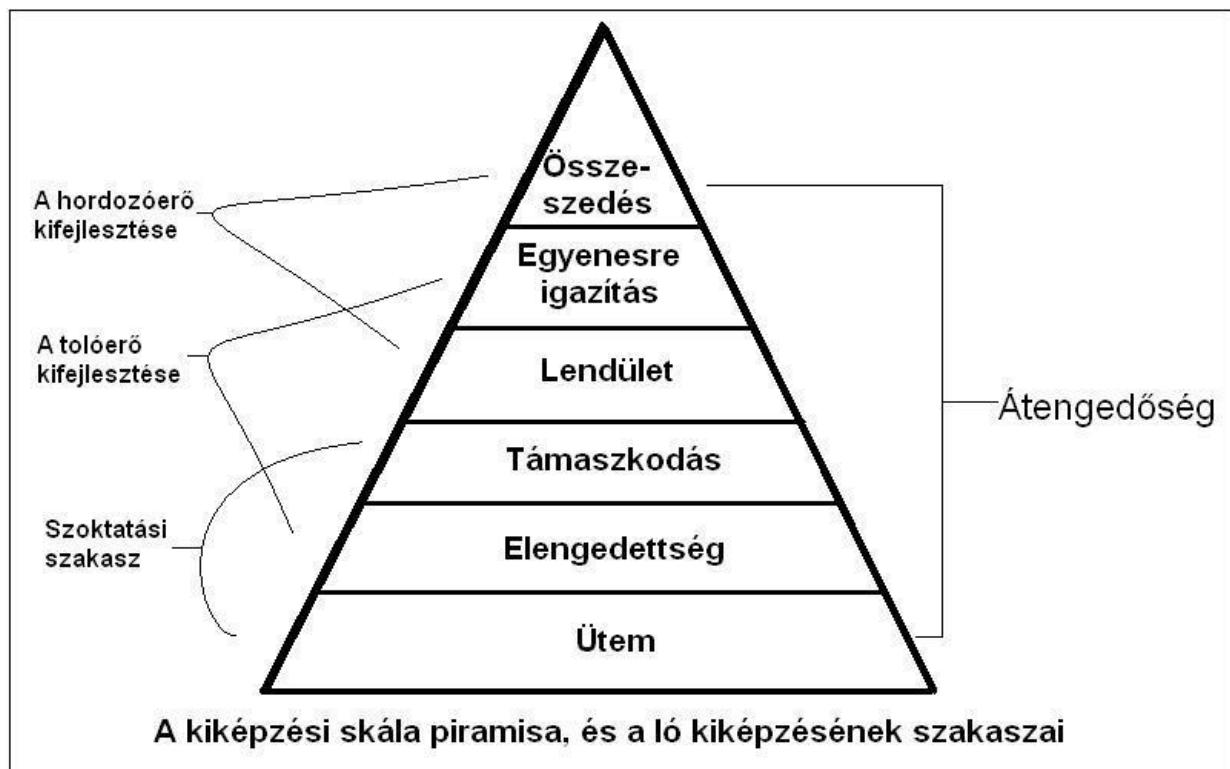
A földi munka lehetőségei: kézen, kötélén, hosszú száron, majd szabadon. Szabadidomítás feladatai két részre különíthetők el: természetes elemekre, amit a lovak a szabadban játék, pihenés, harc vagy menekülés esetén maguktól is csinálnak, és tanult show elemekre, amik a háti munkához adnak alapot. Természetesek: hosszahajlítások, oldallépések, átmenetek, ugrásváltás, ágaskodás, fektetés. Show elemek: spanyollépés, meghajlás, passage, levade, stb.

Szabadidomítás lépcsőfokai:

1. előbb közvetlen, majd közvetett nyomással dolgozunk,
2. az egyszerűbb feladattól haladunk a nehezebb felé,
3. eleinte állásban dolgozunk, majd mozgásban kérjük a feladatsort.

Dolgozhatunk eleinte felszerelésben, és fokozatosan elhagyhatjuk, vagy kezdetünk földről csatlakozással (nyers lónál), és később tehetünk rá felszerelést, mindkét módszer jó, a ló képzettségétől függően. A megfelelő elméleti tudás megszerzése is nagyon fontos, önmagunk folyamatos fejlesztésével. Az alapok a nyomásra engedés tisztázásánál, a ló egyes testtájainak célzott mozgatásánál, a tisztelet és a követő magatartás kiépítésénél kezdődnek.

„A képzés során a lovak egymás közötti kommunikációjára építünk, a testbeszédre és a nyomásra engedésre.” /Internet 8/

11.ábra, A kiképzési skála

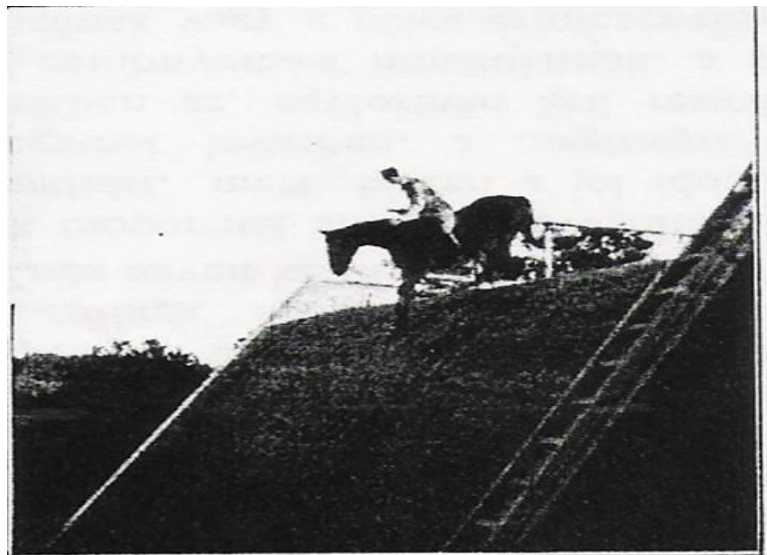
A végcél a lóháton való munka, de ha nincsenek földi alapok, akkor ez sokkal nehezebbé válik. A lovas célja, hogy minden körülmények között hatni tudjon a lovára.

Ha a lovas célul tűzte ki, hogy lovát lóközpontúan kezdi kiképezni, és nem eszközökre támaszkodva, akkor önmagát is kész tények elé állítja a lovával való kapcsolatot illetően. A lókiképzést és felépítését az ABC-hez hasonlíthatjuk, egyes feladatai az ABC betűi, ezekből szeretnénk szavakat, majd mondatokat formálni (összekötött feladatok).

/Internet 10/

Remek példával szolgálnak a régi, katonai lovaglásból ránk maradt képek, ahol a tisztek yereg, kantár nélkül lovagolnak, ugratnak. (12.ábra, Örkénytábor, Schaurek százados Mr Spokes-en nyereg és kantár nélkül ereszkedik le a csúsztatón)

Egyértelmű, hogy nem csak szabadonidomítással, hanem jól felépített klasszikus elvekkel történő kiképzéssel is kialakítható a jó kapcsolat.

Schaurek szds „Mr. Spokes“-en nyereg és kantár nélkül ereszkedik le a csúsztatón.

12. ábra, Örkénytábor, Schaurek százados

A fiatal ló kiképzésénél lépcsőről lépésre kell haladni, minden lépcsőfok egymásra épül. Ha kettesével vesszük a lépcsőfokokat, látszólag időt spórolunk vele, de a későbbi munka során láthatóvá válnak majd a hiányosságok. /Internet 10/

Ha kispóroljuk az alapozó munkát, a ló nem lesz nyugodt és elengedett, mert félni fog, nem érti az összefüggéseket, mit miért kell csinálnia, de megszokja, és teszi amit kell – csak instabil lesz az egész.

Érzéketlenítés: a ló “hozzászoktatása” a természeténél fogva idegen tárgyakhoz, helyzetekhez, de ez nem egyenlő az eltompítással! Pl. Idegen számára egy kocsi húzása, betanításuk időt vesz igénybe. Fokozatos bizalom kiépítés után, fokozatos hozzászoktatás szükséges. Félelem nem lehet benne, hiszen ha fél, meg kell próbálnunk jó érzést kötni a tanulás tárgyához, és a rá nehezedő nyomást csökkenteni. A lovas feladata az, hogy magabiztos vezetővé váljon, a ló hallgasson rá. Ez nem működik, ha az ember kétkedő, bizonytalan, mert egy ilyen vezető (vezérkanca) a természetben a halálát okozná.

Nem a cél a fontos, hanem az odavezető út!

Változatosan kell felépíteni a munkát: néha nyereggel a hátán, nem felülve képezni, vagy itt-ott hátraléptetni, máshol kikötni, szerszámozni, pucolni, hogy nem legyenek megszokottak a helyzetek, ne tudja hol és mi fog következni. Ne legyünk kiszámíthatók és unalmasak, legyünk

kreatívak az új feladatok kigondolásában, az idomítást nem szabad összetéveszteni a testépítéssel, nem kell gépiesen ismételni unásig a feladatokat.

A jó kiképző az egymásra épülő egységekből képes egy olyan feladatsort létrehozni, ami által a munka játékká válik, és a ló szívesen tanulja, mert a kíváncsiságát felkelti.

Ne csak a munka idejére lásson a lovunk, mert a jelenlétünket a feladatokkal fogja azonosítani, nem a jó érzéssel, néha simogassuk meg “csak úgy”.

A szabadidomítónak is ismernie kell az általános lovardai és lovaglási szabályokat, patanyomfigurákat, ez alap.

A ló testtájjait is illik ismerni, farkiterelésnél (eleje körüli fordulat) a ló horpasztát nézzük, előreahajtó segítség leghatásosabban a farbúbon adható. Haladni csak úgy lehet, ha mind a ló, mind a lovas ott van fejben, a problémákat igyekezzünk otthon hagyni a lóval való foglalkozás idejére.

Az internet működésbe lépése óta számos segédanyag, cikk, leírás, beszámoló elérhető a szabadidomítás témaköréből, ez előtt csak az találta meg ezt a módszert, akinek kiképzésbeli problémája adódott, elrontott lova volt, és ezekre keresett megoldást, vagy esetleg igénye lett egy technikai kényszer mentes ló-lovas kapcsolatra. Csak a nyugodt ló képes tanulni. Nem az a cél, hogy mindig nyugodt legyen, hanem hogy minél gyorsabban lehessen megnyugtatni, és az izgalmi állapotból munkaképes állapotba hozni.

Kötődik egymáshoz földi és lóhátról történő munka: a földi munkával megalapozott egyensúly, dinamika, átengedőség megmarad lóháton is. /Internet 8/

Sajnos a mai világban a lovaglás, mint sport a csillogásban, gyönyörű felszerelésekben, szalagokban és kupákban merül ki, nem a funkcionalitásban. A versenypályákon lévő lovak java része nem működne a feszítőzabla, sarkantyú és a millió kikötőszár nélkül. Külföldön egyre többször látható, hogy a drága sportlovak kiképzésénél is alkalmazzák a földi munka vagy a horsemanship segítségét, sőt, megmérettetésre, versenyzésre is van lehetőség.

A megfelelő kiképzéshez elengedhetetlen a ló megfelelő takarmányozása, és lóközponitú tartása. Egy 24 órát boxban álló ló valószínűleg nem lesz jó partner. Meg kell húzni a szabad-nem szabad határokat a ló számára, és azokat következetesen be is kell tartani, mert ha egyszer szabad megtennie valamit, egyszer meg nem, az elbizonytalanítja, és igazságtalan is rá nézve. A földi és lóháti munkának arányosan kell részt vennie a kiképzésben, egyformán elosztva a fizikai és a mentális terhelést.

Mi a szabadidomítás? A természetes lókiképzés része, mely során a ló és lovas kapcsolata tökéletesedik, az elemek tanítása során, és a cél a lehető legfinomabb jelzések használata a lehető legkevesebb eszköz használatával. Egy rendszer, amelyekben a jelek és mozdulatok tudatos használata kerül előtérbe, minimális technikai kényszerek használatával, vagy anélkül. Ez a

rendszer nem áll meg a földi munkánál, lehet a lovaglás kiegészítője is, színesebbé téve az edzésprogramot. /Internet 8/

Motiváció: megosztó kérdés. Ha jutalomfalatokkal motiváljuk a lovat, akkor trükköket tanul, és teljesít a jutalmazás reményében, feltételhez kötődik a feladat kivitelezése.

Szabadonidomítás során a közös kommunikációs nyelv és a partneri kapcsolat ösztönzi a lovat. Ha a ló mentálisan egyensúlyban van, a feladatok mögötti funkció is a képzés eredménye lesz.

Mindig kontrollált körülmények között dolgozzunk. Bármilyen nemű, fajtájú, korú lóval elkezdhető, az előéletétől függően jönnek az eredmények elhivatottság esetén. A lónak tisztelnie kell az ember személyes terét, különben nem leszünk mellette biztonságban, le kell tisztázni a rangsort. A személyes tere mindenkinek más. Érdekes, hogy az ember is közel engedi magához az állatokat, aki az embereket nem szívesen.)

./Internet 10/

Önkéntesen a ló soha nem léphet az ember személyes terébe, csak az ember kezdeményezheti a kontaktot! Testbeszédünk jelezze, hogy a rangsorban felette állunk, így egy általa vélt veszélyhelyzetben sem fog áttaposni rajtunk, hiszen a ménes is csak akkor menekül, ha a vezérkanca jelt ad. Ha a ló bízik bennünk, és tisztel, nyugodt marad. Folyamatosan, alkalomról alkalomra emlékeztetni kell ár, ki a vezető ebben a kapcsolatban, így nő a bizalma is. A félelmen alapuló látszatviselkedés egy időzített bomba, amint a lónak lehetősége adódik, ki fog törni a nyomásból. Ezért fontosak a szabályok, a következetes nevelés, mert ha keretben van a ló, könnyebbé válik a vele való munka.

Rengeteg időre van szükség.

Jó a földi munka, ha:

még nem lehet lovagolni a lovat,

- már nem lehet lovagolni a lovat,

- egyáltalán nem lovagolható, pl a mérete miatt, kis póni

- Alapvető kapcsolatépítés, kezelhetőség segítsére,

- Problémamegoldásra,

- Színesítésként,

- Rehabilitációra.

13.ábra, Török György Sally-vel

14.ábra, Tászler Melinda Patással

III. Levonható következtetések

Magyarországon jelenleg nem sok igény mutatkozik erre a fajta módszerre, nem ismerik az emberek, valamiféle idegen dolognak tartják, pedig ez csodálatos dolog, hiszen az egyik legősibb nyelven, **a lovak saját nyelvén, fajok közötti kommunikációról beszélünk!**

Nem túl sok olyan személy van az országunkban napjainkban, akiktől érdemes lenne ezt a szemléletet tanulni, ezért nem mindenki számára elérhető a módszer, sem a távolságok, sem az anyagiak miatt.

Amelyik istállóban rövid időt töltenek a lovak, mert kereskednek velük, ott erre szintén sem idő, sem igény nincsen, hiszen a belovaglásukra sem fordítanak elegendő munkát és időt, a csikókat a gyors nyereség reményében inkább hamar elviszik egy-két díjugrató vagy díjlovas versenyre, hogy az eladási árukat feltornázzák.

Ahol az igény felmerül erre a képzési fajtára, az a saját ló, ahol a gazdák hosszú távra terveznek vele, társállatként tekintenek rá, és nem egy sporteszközként.

Ha valaki hosszú, egészségben eltöltött, minőségi időt szeretne eltölteni a lovával, annak nem lesz az probléma, hogy néha napokat vagy heteket kell eltölteni egy-egy rossz szokás, vagy rosszul megtanított feladat kijavítására, mert megéri a ráfordítás.

Valamint a megfelelő felszerelésről is írnék pár szót: volt szerencsém olyan lovardában látogatást tennem, ahol az iskolalovaknak nem volt saját nyergük, kantárjuk, hanem mindegyiket használtál mindegyik állatra, épp ahogy sikerült elosztani. Ilyen, sokszor kényelmetlen felszereléssel lehetetlennek gondolom a minőségi munkát, szó sem volt a lóközpontú hozzáállásról, senkit nem érdekelt, hogy az éppen „kisorsolt” nyereg feltöri a lovat vagy sem.

Azt gondolom, hogy ha nem is túlárzott, strasszos felszereléssel lovagolunk, de kényelmeset, egyszerűt választunk a lónak is, magunknak is, akkor már megtettük az első – lóközpontú - lépést.

Sokat segítene a szemléletváltásban, ha az edzők, oktatók nem csak arra törekednének, hogy egy nap alatt minél több fiatalat lovagoltassanak a bevételért, hanem maradna idő a ló ápolására, pataápolásra, egy kis legeltetésre, egy terepen történő kikapcsolódós sétára, stb. Ezáltal sokkal több mentálisan is egészséges iskolaló lehetne kis országunkban, a fiatalok megtanulnák korán, hogy a lovaglás nem a nyeregbe szállással kezdődik, hanem sokkal korábban...

Monty Roberts verse:

A legnagyobb erő

*Törd meg, monda nekem a vagány.
Hadd tanulja meg, ki az úr a háznál.
Kötözd össze, fektesd le, és verd belé a tudást.
Megsérülhet bár, de ez csakis neki fáj.*

*Gonosz ő, vagy csak fél?
A hagyomány szerint mindegy.
Törd meg akaratát...hallod?
Vagy ő tör össze téged.*

*Rájöttem, hogy van út más,
Ez csak buta hagyomány.
Értesd meg vele, beszélj hozzá.
Az erőszak csak szomorúságot hagy maga után.*

*Figyeld, hogyan tanul, ha utat mutatsz,
A mi fajtánknak, hogyan lesz társa.
Légy fair, és elnyered bizalmát.
Légy szelíd, és baráttra találsz.*

*A kiképzés nem háború, amit az embernek kell megnyernie.
A tanulás legyen mindig szórakozás.
Ha meghagyod méltóságát, és ezt mosolyogva teszed,
Mindent megtesz érted, és mindent elérhettek.*

*A legnagyobb erő, amit ember birtokolhat
A szelídség – én tudom.
Bánj vele úgy, hogy higgyen benned, és belső erőd nőni fog.*

Monty Roberts 2002

/M.Roberts, 2002./

IV. Összefoglalás:

Örök igazság: sokkal egyszerűbb a lónak helyesen megtanítani valamit, mint a korábban elrontott dolgot helyrehozni!

„A szabadidomítás a természetes lóképzés része, mely során a ló és lovas kapcsolata tökéletesedik, az elemek tanítása során, és a cél a lehető legfinomabb jelzések használata a lehető legkevesebb eszköz használatával. Egy rendszer, amelyekben a jelek és mozdulatok tudatos használata kerül előtérbe, minimális technikai kényszerek használatával, vagy anélkül. Ez a rendszer nem áll meg a földi munkánál, lehet a lovaglás kiegészítője is, színesebbé téve az edzésprogramot, a közös kommunikációs nyelv és a partneri kapcsolat ösztönzi a lovat.”

/Internet 8/

Ez egy lóbarát, lóközpontú idomítási módszer, ami nem kényszeríti a lovat az együttműködésre és a tanulásra, hanem partnerként bevonja.

Kötődik egymáshoz földi és lóhátról történő munka: a földi munkával megalapozott egyensúly, dinamika, átengedőség megmarad lóháton is: a szabadidomítónak ismernie kell az általános lovardai és lovaglási szabályokat, a ló testtájjait és a patanyomfigurákat, ez alap.

A 3 fő feladatcsoport: követés, kiterelés, küldés, ezekből áll össze a földi feladatsor.

A klasszikus iskola elvei szerint tanulók a hosszahajlításokat, fordulatokat, oldallépéseket így tanítják meg a lónak, míg kialakul az átengedőség. A földi munka lehetőségei: kézen, kötélén, hosszú száron majd szabadon.

A feladatok két részre különíthetők el: természetes elemekre, amiket a lovak szabadon játék, pihenés, harc vagy menekülés esetén maguktól is csinálnak, és tanult show elemekre, amik a háti munkához adnak alapot. Természetesek: hosszahajlítások, oldallépések, átmenetek, ugrásváltások, ágaskodás, fektetés. Show elemek: spanyollépés, meghajlás, passade, levade. stb.

A végcél a lóháton való munka, de ha nincsenek földi alapok, akkor ez sokkal nehezebbé válik.

A lovas célja, hogy minden körülmények között hatni tudjon a lovára, és a bizalmát kiépítse, ami egy soha véget nem érő folyamat.

„A ló bármikor is fog születni mindig ugyanazok lesznek az ösztönei ezért a leggyorsabban, leghatékonyabban és a legmaradandóbban, csak velük született adottságaik figyelembevétele mellett tudunk velük haladni, eredményesek lenni! „ /Internet 8/

„Ne támaszkodjunk túlságosan a tudományra. Sokkal inkább tanulmányozzuk a természet szabályait, ugyanis a természet mindig helyesen cselekszik! Gondolkodjunk el azon, ahogyan működik, teszi a dolgát, és mint iránymutatónk, segítségével biztosabban eljutunk céljainkhoz!”

/Internet 11/

Szükség lenne valamiféle gyökeres szemléletváltásra a lóképzéssel, lótartással kapcsolatban, véleményem szerint. A cél az lenne, hogy ne mélyítsük tovább a szakágak közötti szakadékokat, tanuljunk egymástól, tágítsuk a látóterünket.

Zárszó: “Amíg nem érzünk részvétet minden élőlény iránt, nem fogunk békére lelni.” (Dr. Albert Schweitzer)

Nem a cél a fontos, hanem az odavezető út!

Köszönöm a megtisztelő figyelmet!

15. ábra, Étincelle nevű lovammal - Gudmon Kata fotója

V. Irodalmi jegyzék

- **Philippe Karl, 2006: Lókiképzés, Kiadta: Mezőgazda Kiadó, 2011.**
- **Monty Roberts, 1996: Az igazi suttogó, Kiadta: Bastei Budapest Kft., 2000.**
- **Monty Roberts, 2002: Első kézből, Kiadta: EquinArt Kft., 2006.**
- **Michael Peace & Lesley Bayley 2002: A lovak nyelvén, Kiadta: JLX Kiadó, 2003.**
- **Internetes források (az ábrák és a szöveg mellett jelezve.)**
 - Internet 1: www.lovasok.hu/loetologia/erzekszervek/2023.02.21/
 - Internet 2: www.lovasok.hu/termeszetes-lokikepzes/pat-parelli-modszererol-atfogoan, 2023.02.15.
 - Internet 3: <https://www.lovasok.hu/lokikepzes/termeszetes-lokikepzes/pat-parelli-7-jatek-elso-jatek-baratkozas/>, <https://www.lovasok.hu/lokikepzes/termeszetes-lokikepzes/pat-parelli-7-jatek-2-jatek-sun/>, <https://csak-lovasok.webnode.hu/products/pat-parelli-modszer/>, 2023.02.15.
 - Internet 4: www.szabadidomitas256.blog.hu/2015/04/09/jean_francois_pignon, 2023.02.15.
 - Internet 5: www.ma7.sk/kavezo/a-lovak-nyelven-beszelo-leany-interju-hamza-viktoria-0/2023.02.15/
 - Internet 6: <https://www.freehorsestyle.hu/filozofia/2023.02.16/>
 - Internet 7: www.maestoso.hu/hu/maestoso/kappel-edit.html/2023.02.15/
 - Internet 8: www.facebook.com/szabadidomitas.filozofia.a.lovaglasban/photos/taszlermelinda/2023.02.25/
 - Internet 9: www.lovasversidezet.blogspot.com/p/hogy-az-uton-maradjunk-idezet.html/2023.02.15/
 - Internet 10: www.facebook.com/tokeleteskapcsolatalovaddal/akonfliktusmenteslovaglaskulcsa, /2023.02.15/
 - Internet 11: www.lovasversidezet.blogspot.com/p/hogy-az-uton-maradjunk-idezet.html/2023.02.16/
 - Internet 12: Tartalmi összefoglalásban: Ray Hunt idézete, www.lovasversidezet.blogspot.com/p/hogy-az-uton-maradjunk-idezet.html/2023.04.25./

Ábrajegyzék:

- **1. ábra:** Pat Parelli speciális kötőféke , Forrás: Internet: www.lovasok.hu/kotofek-vezetoszar-kotel/zaldi-monty-roberts-kettos-kotofek/269550, 2023.02.21.
- **2. ábra:** Zsinórkötőfék és répabot , Forrás: Internet, www.barefootwebshop.hu/Fekete-ROVID-repabot-csapoval-avagy-Parelli-palca, 2023.02.21.
- **3. ábra:** Csoki nevű lovammal vagyok látható, aki bárhol érinthető, saját fotó, 2022 ősz
- **4/1 és 4/2. ábra:** Forrás : Monty Roberts: Első kézből című könyve, 2002
- **5. ábra:** Monty Roberts - A csatlakozás pillanata, Forrás: Internet, <https://eu.usatoday.com/story/entertainment/celebrities/2022/09/18/queen-elizabeth-friendship-cowboy-monty-roberts/10419130002>, 2023.02.25.
- **6. ábra:** Jean-Francois Pignon, Forrás: Internet, www.dailymail.co.uk/femail/article-3355753/The-REAL-horse-whisper-Equine-expert-claims-win-beasts-just-hour-talking-language-lets-rest-hooves-shoulders.html, 2023.02.25
- **7. ábra:** Hamza Viktória, Forrás: Internet, www.facebook.com/ALovakNyelvenHamzaViktoria/photos/a.418260238243406/3457922190943847, 2023.02.25.
- **8. ábra:** Török György, Forrás: Internet: www.freehorsestyle.hu/galeria, 2023.02.25.
- **9. ábra:** Kappel Edit, Forrás: Internet: <https://www.lovasok.hu/index-archive.php?i=80114>, Mráz Edina képe, 2023.02.25.
- **10. ábra:** Tászlér Melinda, Forrás: Internet, www.envokazoregsam.blog.hu/2017/07/19/kozeledes_taszler_melinda, 2023.02.21.
- **11. ábra:** Kiképzési skála, Forrás:Internet: www.lovas-akademia.webnode.hu/news/kikepzesi-skala, 2023.02.15.
- **12. ábra:** Örkenytábor, Shaurek százados, Forrás:Internet: www.envokazoregsam.blog.hu/2017/03/13/szukseg_van-e_a_zablara#more12287491, 2023.02.15.
- **13. ábra:** Török György, Forrás:Internet, www.freehorsestyle.hu/fhs-akademia/torokgyorgy, 2023.02.25.
- **14. ábra:** Tászlér Melinda, Forrás:Internet, www.facebook.com/szabadidomitas.filozofia.a.lovaglasban/photos/%C3%A9s-min-alapul-egy-nyakmadzagos-v%C3%A1lta-a-f%C3%B6ld%C3%B6n-v%C3%A9gzett-kontroll%C3%A1lt-l%C3%A9p%C3%A9smunk%C3%A1n-am/1689187167768623/?paipv=0&eav=AfbfoJDHPoSYvzJwLaJ84ckwEGrPEDvmk64Q5cPkCqHjn5l17_9E_K-aM7iZa_M_joA&rdrr, 2023.02.25.
- **15. ábra:** Étincelle nevű lovammal, 2022 őszén, Gudmon Kata saját célra készített fotója, 2022 ősz

VI. Köszönetnyilvánítás:

Elsősorban belső szakmai konzulensemnek, Dr. Bartos Ádámnak tartozom köszönettel, amiért lehetővé tette ezt a nagyszerű két évet, amit a Ménesgazda képzéssel tölthettem el a MATE-n, remek előadókat, osztálytársakat megismerve. Az előadások magas színvonala, érdekessége, hasznossága vitte kis osztályomat előre a képzés végig.

Nagyon örülök hogy megismertem az osztálytársaimat, mert ilyen szeretettel egymást segítő kis közösség ritkán adódik az ember életében.

A MATE-n megismert Dr. Bartosné Bányai Adél magasszintű lovas- és lovakkal kapcsolatos tudása, türelme, humora és kedvessége nélkül nem juthattunk volna el a végső szakmai dolgozat megírásáig.

Köszönet illeti az általam eddig megismert legjobb edzőt, Menyhárt Ildikót, amiért 2005 óta, életem első lóra ülésétől kezdve „lóközpontú” tanításban és lótarásban volt részem, mindig figyelembe véve a lovam testi és lelki jólétét.

Külső konzulensem, Tászlér Melinda szabadidomító nélkül nem sikerült volna a szabadidomítás kezdő lépéseinek elsajátítása, ő keltette fel az érdeklődésemet, és biztos, hogy erre a fajta idomítási módszerre még sok-sok időt fogok fordítani, mert ez egy soha véget nem érő folyamat, egy életforma.

Köszönet a családomnak, amiért kibírták a vizsgaidőszakokkal járó stressz okozta idegességemet, mindig támogattak és támogatnak továbbra is ezen az úton.

Nem utolsó sorban köszönet a lovaimnak, amiért minden újonnan tanult gyakorlatot ezredszer is szívesen, zokszó nélkül hajtottak végre, így lettek számomra a szakdolgozatomban leírt gondolatok hitelesek, mert minden feladatot kipróbáltunk.

VII. Hallgatói és konzulensi nyilatkozat

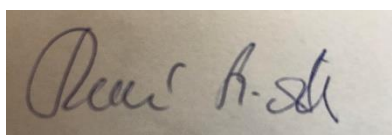
Hallgatói nyilatkozat

NYILATKOZAT

Alulírott **Riederné Szopori Anita**, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Keszthelyi Campus, Ménesgazda szak levelező* tagozat végzős hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmat korrekt módon, a jogi és etikai szabályok betartásával kezeltem. Hozzájárulok ahhoz, hogy szakdolgozatom egyoldalas összefoglalója felkerüljön az Egyetem honlapjára és hogy a digitális verzióban (pdf formátumban) leadott dolgozatom elérhető legyen a témát vezető Tanszéken/Intézetben, illetve az Egyetem központi nyilvántartásában, a jogi és etikai szabályok teljes körű betartása mellett.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: nem*

Kelt: 2023 év április hó 20 nap

Hallgató

Konzulensi nyilatkozat

NYILATKOZAT

A dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam. A Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot záróvizsgán történő védelemre javaslom / nem javaslom*. A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: Keszthely, 2023.05.16

Dr. Bartos Adám Sándor
Belső konzulens